

Анзурати Маликзод,

Гулбахор Усмонова

БОЗТОБИ МАСЪАЛАҲОИ РӯДАКИШИНОСӢ ДАР НОМАҲОИ УСТОД

САДРИДДИН АЙНӢ

Устод Садриддин Айнӣ, чунон ки аз осораш пайдост, ба падари шеъри порсии тоҷикӣ иродату эҳтироми хоссе қоил будааст.

Ҳамин эътиқод ва иродати махсус ба Одамушшуаро будааст, ки устод Айнӣ ба навиштани мақолоти арзишманди тадқиқӣ дар бораи Устод Рӯдакӣ ва хусусиятҳои шеъри ӯ иқдом намуда, на танҳо бунёди рӯдакишиносиро дар Тоҷикистон гузошт, балки дар натиҷаи кӯшишҳои пурсамари илмӣ-тадқиқотияш дар бораи ӯ, нахустин бор ба бозгушоии санъати шеъри устод, муъҷизаосои сухани ӯ ва кашфи мазори гумноми устод Рӯдакӣ низ шарафёб гардид.

Дар бораи хусусиятҳо ва дастовардҳои устод Садриддин Айнӣ дар рӯдакишиносӣ адабиётшиносони номвари тоҷик Расул Ҳодизода, Мирзо Муллоаҳмадов, Абдуҳолиқи Набавӣ, Абдунабӣ Сатторзода, Музаффари Муҳаммадӣ ва дигарон иброи андеша намудаанд [6, с. 3-17].

Чустуҷӯҳои аввалини тадқиқотии устод Айнӣ дар бораи рӯзгор ва осори устод Рӯдакӣ ҳангоми таҳия ва тавдвини тазкираи ӯ «Намунаи адабиёти тоҷик» оғоз ёфтаанд. Ҳамон гуна ки маълум аст, вай ин тазкираро бо зикри ном ва осори Одамушшуаро оғоз бахшида буд [5, с. 14].

Ва ҳамон замон устод Айнӣ эҳсос карда буд, ки маълумоти сарчашмаҳои адабӣ дар бораи устод Рӯдакӣ хеле кӯтоҳ ва ноқису ноқомиланд. Бинобар он, чиддан ба гирдоварӣ ва омӯзиши маълумоти сарчашмаҳои адабӣ машғул шуда, дар натиҷа аз «Китоб-ул-ансоб» маълумотеро пайдо намуд, ки дар он доир ба мазори Рӯдакӣ сухан мерафт. Ва кашфи нуқтаҳои асосии ин маълумоти муфид аз муҳаққиқин аввалин бор маҳз ба устод Садриддин Айнӣ муяссар шуд, ки дар тадқиқоти махсуси ӯ бо номи «Устод Рӯдакӣ» дарҷ гардидааст [7, 208].

Дар таҳия, тавдин, гирдоварӣ ва нашри осори устод Рӯдакӣ низ аввалин ибтикорот дар Тоҷикистон ба номи устод Садриддин Айнӣ пайванд мегирад [9, с. 191]. Ҳамин тавр, саҳми устод Садриддин Айнӣ

дар шинохтан ва шиносонидани шахсият ва осори устод Рӯдакӣ назаррасу чашмгир аст ва маҳз бо пешниҳод ва ташаббуси ӯ аввалин бор дар Тоҷикистон масъалаи баргузори чашни 1100-солагии Одамушшуаро соли 1940 ба миён гузошта шуд, ки поёнтар дар ин хусус сухбат хоҳем дошт. Дигар ин ки нахустин бор дар бораи санооти шеърӣ устод Рӯдакӣ ва муъҷизаосоиву сеҳрангезии сухани ӯ ва сабки эҷодии ӯ дар адабиётшиносии тоҷик устод Садриддин Айни ибрази ақида намуда, сахли мумтанеъ будани услуби эҷодии ӯро махсус таъкид карда буд: «Агар мо шеърҳои Рӯдакиро «сахли мумтанеъ» гӯем, мувофиқ меояд. «Сахли мумтанеъ» чизест, ки дар дидан осон ва сода менамояд, аммо қардан ва ба вучуд овардани вай мумтанеъ, яъне номумкин аст. Бештарини шеърҳои Рӯдакӣ ҳамин хусусиятро доранд» [7, 225].

Заминаи асосии рӯдакиҷӯӣ ва рӯдакипажӯҳии устод Айни ҳамоно аз замони навишта шудани тазкираи «Намунаи адабиёти тоҷик» гузошта шудааст. Дар бораи Одамушшуаро хеле кӯтоҳ ва мутазодду нақиз будани маълумоти сарчашмаҳои адабиёро ба эътибор гирифта, ӯ дар тазкирааш пас аз зикри намунаҳои шеърӣ Рӯдакӣ зерӣ боби «Баъзе маълумот» ахбори тозаи сарчашмаҳои он замон дастрасашро бо каме шарҳу тавзеҳ зикр карда, аз ҷумла овардааст: «... Ҳарчанд пеш аз Рӯдакӣ мисли Баҳроми Гӯр, ҳаким Абӯҳафси Суғдӣ ва Ҳоҷа Абулаббоси Марвазӣ шеърӣ форсӣ иншод карда бошанд ҳам, гуфтаи эшон ба дараҷаи девон нарасида, бинобар ҳамин сабаб номи Рӯдакӣ ба сардафтари «Намунаи адабиёти тоҷик» гузашт» [5, с. 17].

Ин ҷо сабаби дар аввали тазкира зикр шудани номи устод Рӯдакиро ба таври мӯҷаз шарҳ додани устод Айни воқеан аз қамоли огоҳӣ ва ифтихори беандоза аз меросдорӣ ӯ аз таърихи адабиёти порсии тоҷикӣ ва шинохти ҳаққонӣ ӯ аз ҳаллоқияти ҳунари шоирии устод Рӯдакӣ ва шеърӣ ӯст. Ва муносиб дидани унвони «Сардафтари»-ро ба устод Рӯдакӣ низ аввалин бор дар навиштаҳои устод Айни дучор меоем.

Ҳамин тавр, устод Садриддин Айни бо вучуди фаъолиятҳои зиёди адабиву ҷамъиятӣ, то он замоне ки бо далелҳои қотеъ мавзеи қабри устод Рӯдакиро муайяну мушаххас нанамуд, аз ҷустуҷӯю кӯшишҳои илмӣ, хусусан дар бораи мазори ӯ, лаҳзае фориғ нашудааст.

Ва ӯ пайдо кардани қабри Рӯдакиро яке аз қорҳои хеле муҳим ва ҷиддӣ медонистааст, ки дар роҳ, дар қор ва ҳатто дар лаҳзаҳои машғулияти умури шахсию хонаводагии худ низ бо фикри пайдо кардани далелҳои қотеъ дар бораи мавзеи қабри Рӯдакӣ банд будааст. Ва

хар бозёфту хабари тозаеро, ки дар бораи Устод Рӯдакӣ ба тариқи чустучӯ аз сарчашмаҳои муътамад ва пурсучӯ аз шахсиятҳои гуногун дармеёфта, ҳатман дар номаҳои ба дӯстону ҳамкасбон ва ҳамқаламони кадрдонаш менавиштааст. Номаҳои устод Садриддин Айни нишондиҳандаи фаъолиятҳои густурдаи илмию адабии ӯ буда, дар бораи устод Рӯдакӣ низ маълумотҳои пайдокардаи ӯро сабт кардаанд. Аз номаҳои устод Айни фаҳмидан мушкил нест, ки рӯдакипажӯҳӣ чузъе аз фаъолиятҳои асоси доимӣ ва ҳатто рӯзмарраи ӯ будааст. Ин натиҷагирӣ аз мутолиаи осори ба Рӯдакӣ бахшидаи устод Айни ва номаҳои ӯ ҳосил шудааст.

Масалан, дар номае, ки ба устод Лоҳутӣ навиштааст, аз натиҷаи тадқиқоти дар бораи зодгоҳи устод Рӯдакӣ анҷомдодааш бо шавқ ва як ҳаяҷони ботинӣ менависад: «Дар поёни гап ҳаминро гуфтан даркор аст, ки то ҳол дар байни аҳли тазкира ва таърихчиёни Шарқ ва ҳам шарқшиносон дар бораи ватани Рӯдакӣ ихтилофе буд. Ӯро баъзеҳо аз Бухоро ва баъзеҳо аз Самарқанд мегуфтанд.

Ман аз рӯи тафтишоти охиринам, аз рӯи як ривоят, ки ровиаш Астарободӣ буда, дар Самарқанд зиндагонӣ карда, дар ҳамон ҷо баъд аз 60 соли вафоти Рӯдакӣ мурдааст ва қабри Рӯдакиро зиёрат кардааст, қарор дода будам, ки Рӯдакӣ дар Самарқанд аст. Чунки ин ровӣ аз қарияи Рӯдаки Самарқанд мегӯяд.

Аммо ман пайи тафтиши дар кучои Самарқанд будани деҳаи Рӯдакӣ афтодам. Дар наздикӣ дар вақти ремоти ҳавлӣ ба кори ман як мардикори моғиёни фарбӣ¹ омад, ки аз райони Панҷакат аст. Ман аз вай номи деҳаҳои ба онҳо наздикро пурсидам. Маълум шуд, ки Рӯдак аз Панҷрӯд – Панҷрӯдак (ҳамаи онҳо ба Рӯдакӣ дахл доранд) дар кӯҳистони Панҷакат будааст. Ман ин маълумоти ҳавоиро ба қотиби райкоми Панҷакат навишта, тафтишро хоҳиш кардам. Қотиби райком шахсан ба хонаи ман омада, ин маълумотро тасдиқ кард.

Ҳоло бо ташаббуси ман як экспедитсияи тадқиқотӣ аз тарафи базаи тоҷикистони Академияи илмҳо ва комиссариёти маорифи Тоҷикистон ба он ҷо фиристонда шуд. Умедворам, ки ин экспедитсия маълумоти равшани расмие биёрад.

Дар ин сурат дар илм ва адабиёт як кашфиёти калон ба вучуд меояд [6, с. 91].

---

¹ Фарбӣ – шакли гуфтори калмаи фарбеъ.

Ин иқтибос аз номаи дар таърихи 26-уми сентябри соли 1940 ба унвони Лоҳутӣ навиштаи устод Айнӣ оварда шуд ва аён мешавад, ки худи устод ба кашфиёти калон будани натиҷаи ҷустуҷӯйҳояш итминон ва эътимоди комил доштааст. Ва ҳам ин нома баёнгари он аст, ки устод Айнӣ дар лаҳзаҳои гирифтории зиёд ва банд будан ба корҳои шахсӣ чамбиятӣ низ ҳамеша пайи ҳалли масъалаҳои муҳиму нокушудаи илм ва адаб масруф будааст. Аз ҷониби дигар пайдо кардани мазори устод Рӯдакиро кори хеле муҳим медонистааст ва котиби райкоми шаҳри Панҷакатро низ бо навиштани номае ба ин кори таърихӣ хеле муҳим хидоят намудааст. Аммо асли ин номаро аз бойгонии устод Айнӣ пайдо накардем. Вале дар ҳар сурат чиддияти устод Айнӣ дар кори тадқиқу пажӯҳиши масъалаҳои боаҳаммияти илмӣ аз ҷунин номаҳо ва навиштаҳои ӯ эҳсос кардан мумкин аст.

Устод Айнӣ дар номаи дигари худ, ки ба Абулқосим Лоҳутӣ ирсол намудааст, аз пайдо шудани мавзеи қабри устод Рӯдакӣ навид додааст. Дар ин номаи хушнудӣ ва қаноатмандии муаллиф аз натиҷаи заҳмату ҷустуҷӯҳои мудовимаш ифодаи равшани худро ёфтааст:

«Воқиаи наво, ки имсол дар таърихи адабиёти форс-тоҷик рӯй дод, ёфт шудани деҳаи Рӯдак (ҷои таваллуди устод Рӯдакӣ) ва қабри Рӯдакист. Маълум аст, ки то ҳол дар байни аҳли таърих ва тазкираҳо ихтилоф буд, ки Рӯдакӣ аз Бухорост ё Самарқанд. Ман дар вақти навиштанам «Намунаи адабиёти тоҷик»-ро фикри аввалиро тарҷеҳ карда будам. Аммо имсол, ки дар бораи Рӯдакӣ мақола навиштам, ба асоси як манбаи арабӣ, ки ривояти худро аз Идрисӣ ном нақл мекунад, қарор додам, ки аз Самарқанд аст ва ин Идрисӣ Астарободӣ буда, умри худро дар Самарқанд гузаронидааст ва дар ин ҷо баъд аз шаст соли вафоти Рӯдакӣ мурдааст, ҳам таърихи Астаробод, ҳам таърихи Самарқандро навиштааст. Идрисӣ мегӯяд, ки Рӯдакӣ аз қарияи Рӯдак буда, дар навоҳии Самарқанд аст. Аммо намедонистам, ки ин Панҷрӯдак ва Рӯдак дар кучои Самарқанд бошад. Профессор Семенов, ки имсол дар ин бора мақола навишт, дар мақолаи худ қайд кардааст, ки Рӯдак ва Панҷрӯд дар 15-километрии шаҳри Самарқанд аст. Аммо ман бо пурсуков аз атрофи Самарқанд ба ин номҳо деҳае наёфтам ва ба тариқи ҳазл ба Деҳотӣ гуфтам, ки охир Рӯдакӣ аз Панҷакат ёфт мешавад. Ин сухан зоҳиран ҳазл бошад ҳам, ба ақидаи худам чиддӣ буд ва бинобар ин ба ҳамин асос тадқиқот ба кор бурдам. Имсол дар моҳи июл, вақте ки ҳавлии худро ремонт мекардам, як мардикорро ба кор овардам. Аз вай Рӯдак ном деҳаро пурсидам. Ӯ тасдиқ кард, ки дар Панҷакат ҳаст, аммо ӯ надидааст ва бобои ӯ, ки ҳанӯз зинда аст, дидааст. Ӯ аз деҳаи Фароби Панҷакат

будааст. Панчрӯд (Панчрӯдак) ҳам дар ҳамон чоҳост. Инро ҳам шунидааст. Ман ин маъниро ба котиби якуми райкомпартияи Панҷакат – ба рафиқ Муҳаммадиев навишта, аз вай илтимос кардам, ки ин маълумотро пурсуков кунад. Ӯ баъд аз чанд рӯз шахсан пеши ман омада маълум кард, ки Рӯдак ва Панчрӯд – ҳарду ҳам дар Панҷакат ҳастанд ва аз маркази район тахминан 60–70 километр меоянд. Ман ин маълумотро ба Душанбе ба Саюз навишта илтимос кардам, ки як экспедитсияи расмӣ фиристонанд. Аз он ҷо аз Базаи Академия Бузургзода ва аз Наркомпрос Гратский ном як таърихшинос омаданд ва маро раҳбари экспедитсия қарор додаанд. Азбаски барои баромадан ба болои кӯҳи баланд дили ман тоб надошт, ман ҳамаи маълумот ва нишонаҳоро ба онҳо дода фиристодам. Онҳо рафта, қабри Рӯдакиро ёфтанд. Ба қишлоқи Рӯдак бошад Гартский нарафта, танҳо Бузургзода рафта омад ва ҳардуи инҳо ҳам ҳамаи маълумотро, ки ман ёфта будам, тасдиқ карданд. Аммо вақте ки Гратский бо муҳбири радиои Москва мусоҳиба кардааст, ҳамаи ин кашфиётро ба худ нисбат додааст. Ба қавли ўзбакон: «тайёр ошга баковул» (поварчии оши тайёр) шудааст.

Ман имсол бо даъвати панҷакатиҳо дар 11-уми ноябр ба болои кори канали Марғидар рафтам, ки дар кӯҳистон дар шаст километр дуртар аз маркази район фарҳодвор сангро бурида кофта истодаанд. Дар он ҷо ман бо панчрӯдиён ва ҳам бо рӯдакиён мусоҳиба кардам. Рӯдакӣ дар байни онҳо ба унвони 400 шутурдор (чунонки дар тазкираҳо мегӯянд) ва ба унвони уфори (уфарӣ), яъне сознавоз машҳур будааст. Ҳатто мегӯянд, ки азбас шутурдорӣ дар кӯҳистон душворӣ кардааст, Рӯдакӣ чанде ба Самарқанд ва Бухоро кӯчида рафта будааст ва дар охириҳои умраш боз омадааст.

Акнун ба ман маънии таъбири манбаи арабӣ маълум шуд, ки дар вай Рӯдак ва Панчрӯд (Панчрӯдак) аз навоҳии Самарқанд шумурда шудааст. Ноҳия бо маънои арабиаш ба канори дур қор фармуда мешавад. Дар ҳақиқат ҳам Панҷакат то размечиванӣ² – то соли 1925 яке аз ройонҳои (ноҳияҳои) Самарқанд ба шумор мерафт.

Ман дар сари кори канал бо бисёр колхозчиён мусоҳиба кардам. Номи қишлоқҳои онҳо диққати маро ҷалб кард: шумо аз кучо? – Аз Ҳуснобод, шумо чӣ? – Аз Ниғинобод, шумо аз кучо? – Аз Майкада, шумо чӣ? – Аз Зебон (зебоён) ва ҳоказо. Ҳақиқатан, районе, ки ба деҳаҳои худ

---

² Размежевание – ишора ба тақсими ӯдудӯи миллӣ дар Осиёи Миёна, соли 1925. (Аз китоби: Мукотибаи Садриддин Айни ва Абулқосим Лоҳутӣ. Ба чоп ӯзиркунанда ва муаллифи тавзеъот: Х.Отахонова. Нашриёти «Дониш», Душанбе – 1978, саҳ. 76)

ин гуна номҳои шоиронаро қабул кардааст, ҳақ дорад, ки монанди Рӯдакӣ як устоди номурдани шеърӣ мусикаро расонад.

Дар вақти кори канал ягона як роҳи кӯҳӣ, ки ба Рӯдак мерафтааст, муваққатан баста шудааст, вагарна ман ба он ҷо ҳам мерафтам. Чунки Рӯдак аз сари канал 8 ё 10 километр будааст.

Ин кашфиёт хеле муҳим аст...

Бо саломии рафиқона: Айнӣ

24-уми ноябри 1940, Самарқанд» [8, 97-98]

Дар ҳаҷми як номаи рафиқона ин гуна бо эҳсосоту шавқи хосса аз бозёфти бузурги адабӣ будани натиҷаҳои ҷустуҷӯи худ сухан кардани устод Айнӣ воқиян аз ҳавсалаи тамои доштани эшон дар тадқиқи масоили рӯдакишиносӣ ва умуман тадқиқоти илмӣ шаҳодат медиҳад.

Аз устод С.Айнӣ номаҳои дигаре ҳам маҳфуз мондааст, ки дар бораи симои зоҳирии падари шеърӣ порсии тоҷикӣ – устод Рӯдакӣ баҳс менамояд. Ин андешаи ӯ дар номае, ки ба Мирсаид Миршакар иншо намудааст, чунин баён шудааст: «... Масалан, барои Рӯдакӣ қиёфаи як тоҷики киштутии мутаносиббаъзоро гирифтани мумкин аст, ки чашмаш кӯр бошад (тоҷики киштутиро мисол гирифтани барои он аст, ки кӯхистониҳо ба дигар миллатҳо омехта нашудаанд ва Киштут дар наздикии дараи Рӯдак аст). Агар ёфт шавад, аз музейҳо ё аз китобҳои кӯхна барои мисоли либоси Рӯдакӣ либосҳои асри Х Осиёи Миёнаро гирифтани лозим аст. Агар ёфт нашавад, як тоҷикии юрмагии кӯхистонӣ, як саллаи хурд ба тарзи арабӣ печондашудаи шоли тиббетии аъло, перохани сафедаи гиребончоки тукмадор, ки тукмааш аз гиреҳҳои абрешимӣ бошад, як қабои танг (ҷомаи зерин) ки бо тукмаҳои гиреҳҳои абрешимӣ аз сар то миён банд шуда бошад. Аз рӯйи як абаи остинкӯтоҳи васеи якрангии абрешимӣ. Дар по мӯзаи мирзоии кемухтии сурх ё кабуд (мӯзаи мирзоӣ пошнабаланд ва борик мешавад, ки монанди минқори лаклак ба дарун ҳамхӯрда меистад, нӯки пояш низ борик буда, ба боло ҳам хӯрда меистад).

Либоси Носири Хисрав нисбат ба Рӯдакӣ содатар ва нисбат ба либоси ӯ васеътар, аммо тукмаҳои бояд гиреҳӣ бошад ва мӯзааш мирзоӣ, симо ва либоси Ҷомӣ як дараҷа осонтар аст, ки дар ин хусус Восифӣ як қадар маълумот медиҳад: Ҷомӣ одами гандумгун, баландқомат, сиёҳчашм, камриш бояд шавад. Дар тан аз тақи ӯ як гупичаи пахтадор, миёнаш бо фӯтаи якранг (сурҳа ё кабудча) баста

шуда, ду нӯги фӯта ду вачаб аз сари ноф ба зер овезон, аз рӯйи як либоси сафед, на он қадар васеи яктаҳмонанд, дар по кафшу масҳӣ, дар сар тоқияш сафед, ки даҳбедӣ меноманд, дар сар се печ саллаи сафеди сода, дар даст як асо, ки сараш аз сари худи Ҷомӣ баландтар меистад (асо аз чӯби ҷавбеди сода). Кушодарӯ ва доимо табассумкунон меистад, дар чеҳрааш на осори ғазаб ҳаст ва на осори андӯҳ (бояд чеҳраи Носири Хисрав қадре ғазаболуд ва чеҳраи Рӯдакӣ чиддӣ бошад)» [4, с. 1-2].

Устод Садриддин Айнӣ, чунонки маълум аст, дар асоси андешаи амиқ сари мавзӯё ва мазмуни ашъор ва мавқеъу вазифаи ишғолкардаи Рӯдакӣ ва Носири Хисрав дар бораи тарзи либоспӯшии онҳо ибрози назар намудааст.

«Рӯдакӣ, ба назари ман як одами баландқомати миёнагӯшти ришқалони рӯйпахн ҷилвагар мешуд, ки симояш бисёр мутаносиб, рангаш гандумгуни ба сурхӣ моил, чашмонаш кӯр, либосаш озода ва тоза, дар дасташ дунбураи бо устухони фил зинатдодашуда менамояд, агар ҳолати пири Рӯдакӣ нишон дода шавад, бояд ӯ як пири зиндадили ҷавонтабиат тасвир карда шавад». [3, 1-2]

Аз мазмуни ин нома аён мешавад, ки устод Айнӣ мехостааст чеҳраи устод Рӯдакиро дар аксе ё нигорае рассомӣ намуда бошанд. Ва андешаҳои худро аз шинохти шахсият ва осори Одамушшуаро дар асоси шеърҳои боқимондааш баён дошта, мулоҳизаҳояшро дар бораи чеҳраи устод Рӯдакӣ тавассути мактуб баён намудааст.

Дар номаи дигаре устод Айнӣ дар бораи ҷашни устод Рӯдакӣ чунин масъалагузорӣ менамояд:

«Ҳоло бо ташаббуси ман як экспедитсияи тадқиқотӣ аз тарафи бозаи тоҷикистони Академияи илмҳо ва Комисариёти маорифи Тоҷикистон ба он ҷо фиристода шуд. Умедворам, ки ин экспедитсия маълумоти равшани расмие биёрад. Дар он сурат дар олами илм ва адабиёт як кашфиёти калоне ба вучуд меояд. Бояд тоҷикон аз ҳамин рӯз сар карда барои 1952, ки дар вафоти Рӯдакӣ ҳазор сол пур мешавад, тайёри бинанд. Аммо намедонам, ки чӣ кор карда метавонанд» [2, 4].

Аз мазмуни ин нома фаҳмидан душвор нест, ки устод Айнӣ масъалаи ҳазорсолагии ҷавти устод Рӯдакиро дар иртибот бо кашфи мазори ӯ ба миён гузоштааст.

Дар ҳамон соли 1940 устод Садриддин Айни дар номаи худ ба Деҳотӣ вобаста ба тартиб додани маҷмӯаи ашъори Рӯдакӣ тарзи тартиб додани онро таъкид карда буд.

«Баъд аз рафтани шумо шумораи сеvуми июнии «Тоҷикистони сурх»-ро хондам. Дар саҳифаи 4-и он ахбороти мудирӣ шуъбаи шарқии китобхонаи марказӣ – рафиқ Колесникуф ҳаст, дар он ҷо дар он ахборот дар бораи «Маҷмаъ-ул-фурс»-и Сурури ном луғат гап зада мешавад ва гуфта шудааст, ки дар он луғат сад байт аз Рӯдакӣ ба тарзи мисол оварда шудааст.

Шумо як бор ҳамон луғатро аз назар гузаронед, агар шеърҳои аз Рӯдакӣ дар он ҷо овардашуда ғайр аз чизҳои бошанд, ки мо ғоида бурдаем, ғундошта гиред ва дар маҷмӯаи «Устод Рӯдакӣ» дароред. Агар дар маънии ягон шеър ё луғат душворӣ кашед, ба воситаи хат аз ман мепурсед» [1].

Аён мешавад, ки устод Айни дар бораи устод Рӯдакӣ мудом маълумот ҷамъоварӣ намуда ва ба Деҳотӣ низ таъкид кардааст, ки осори Рӯдакиро аз ҳар кучо ҷамъоварӣ намояд ва дар шарҳу тафсири вожаҳои душворфаҳм омодагии хешро ба ёрмандӣ ва ҳамкорӣ пешниҳод намудааст.

Ва низ аз як номаи Бектош ба устод Айни маълум мешавад, ки устод ба намояндагони барҷастаи илму адаби ҳамзамони хеш дастуру супориш додааст, ки барои ҷамъоварии ашъори парокандаи устод Рӯдакӣ аз ҷунгу дастнависҳо ва девону дафтари ашъори шуаро ва луғатнависони қадим саҳм гузоранд ва инчунин дар ҷустуҷӯи девони то кунун нопадои Устод Рӯдакӣ бошанд. Ин мазмун аз номаи зерини Бектош ба дурустӣ равшан мегардад:

«...Ҳодисаи нав ҳамин аст, ки Абдуллоҷонака (падари Ғанӣ Абдулло) аз Бухоро як китоби оид ба нучуми Аҳмад маҳдуми Қалларо рӯнавис карда оварданд (ин ғайр аз Зичи шоҳист, ки рӯнавискардаи ӯ буда, пеш аз ин ба даст афтада буд). Китоб мураттаб буда, дар соҳаи хайат ва нучум маълумот ва нуқтаи назари Аҳмад Маҳдумро пурра дарбар мекунад.

Аз Хучанд касе мактуб навишта, маълум кард, ки ба дасти ӯ девони Рӯдакӣ мавҷуд будааст ва дар қатори китобҳои дигар нархи ӯро 300 муайян карда фиристодааст. Фавран Абдуллоҷонака ба Хучанд камандирофка карда шуданд. Намедонам, ин хабар дуруст мебарояд ё не? Агар дар ҳақиқат девони Абдуллоҷонака Рӯдакӣ барояд, як кашфи

чаҳонист. Аммо ман метарсам, ки девони шоири дигар Муинуддини Рӯдакӣ набошад. Нусхаи девони Муинуддини Рӯдакӣ дар се-чаҳор ҷой маълум аст ва ҳатто дар Эрон ба ҷоп ҳам расидааст. Мегӯянд, дар Ленинград ҳам як нусха мавҷуд аст. Ҳамин қадар умедворӣ ҳаст, ки дар Осиёи Миёна, хусусан дар Хучанд, аз девони Муинуддини Рӯдакӣ дида, девони Абулҳасани Рӯдакӣ муҳаммилтар аст. Аломатҳои муайянкунандаро ба дасти Абдуллоҷонака навишта додем. Бо телеграм оғоҳ мекунад. Ба Мавлоно ва рафиқ Дехотӣ салом.

Бо эҳтиром Бектош

7/VIII-36»

Имрӯз ба туфайли захматҳо ва ҷустуҷӯҳои хастанопазиронаи падари адабиёти муосири тоҷик устод Садриддин Айнӣ зодгоҳ ва мазори падари шеърӣ порсии тоҷикӣ маълум шудааст ва яке аз ҷойҳои муқаддаси дидани сайёҳону меҳмонон мебошад. Ва ҳамчунин миқдоре аз ашъори ноби ҳақимонаи устод Рӯдакӣ бо талошу ҷустуҷӯҳои бедареғи донишмандону матншиносони адабиёти порсии тоҷикӣ дар дастрас дорем, ки оғозгари ин ҷустуҷӯ ва яке аз нахустин гирдоварандагони ашъори парокандаи Одамушшуаро низ устод Айнист.

Адабиёт:

1. Айнӣ Садриддин. Нома ба Дехотӣ. / С.Айнӣ. // Бойгонии ИЗА. Фонди №17, ном. 1, воҳ. маҳф. 54, 7/VI-1940, 1 саҳифа.
2. Айнӣ Садриддин. Нома ба Абулқосим Лохутӣ. / С.Айнӣ. // Бойгонии ИЗА. Фонди №17, ном. 1., воҳ. маҳ. 27, 26/IX-1940. 5 саҳ.
3. Айнӣ Садриддин. Нома ба Мирсаид Миршакар. / С.Айнӣ. // Бойгонии ИЗА. Фонди 17, ном. 1, воҳ. маҳ. 78, 21/X-1940, 4 саҳ.
4. Айнӣ Садриддин. Нома ба Мирсаид Миршакар. / С.Айнӣ. // Бойгонии ИЗА. Фонди №17, ном. 1, воҳ. маҳ. 87, 29/IV-1949, 8 саҳифа.
5. Айнӣ С. Намунаи адабиёти тоҷик. / Таҳия ва нашри китоб бо кӯшиш ва зери назари Камолиддин Айнӣ ва Низом Қосим. – Душанбе, 2010. – 420 саҳ.
6. Айнӣ Садриддин. Рӯдакинома / С.Айнӣ. // (Устод Рӯдакӣ дар шинохти Садриддин Айнӣ). Таҳия, тасхех, тавзеҳ ва сарсухани Абдунабӣ Сатторзода ва Абдуҳолиқ Набавӣ. – Душанбе: Дониш, 2019. – 123 саҳ.

7. Айнӣ Садриддин. Мунтахаби асарҳои илмӣ. / С.Айнӣ. // Қилди дувум. – Душанбе: Дониш – 2008. – 312 саҳ.
8. Айнӣ С. Порчаҳо аз мукотибаи Айнӣ ва Лоҳутӣ. / С.Айнӣ. // Шарқи Сурх. – Душанбе: Комбинати полиграфӣ. 1962, №12. – 158 саҳ.
9. Насриддин Абдулманнон. Матншиносии осори адабӣ. /Абдулманнони Насриддин. – Душанбе, Пайванд, 2011. – 392 саҳ.